

Vesa
Haapala
Alexis

ELÄMÄNKERTOMUS

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Copyright © Vesa Haapala ja Kustannusosakeyhtiö Otava, 2023
ISBN 978-951-1-44867-9

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2023

Käs kädessä ma Kalman herran kanssa
Nyt seison, sen huomaa jo; mutta hieno
On kätensä kuin nurmell' illan kaste.

Sadeaamun kalveassa valossa olin kirjoittanut rivit. Ne jäivät minuun kummittelemaan, vaikka yhä uusia sanoja löysin ja entisten päälle keräsin. Arkin tullessa täyteen sirottelin paperille hiekkaa, katsoin sumussa seisovia koivuja ja pännällä piirtämiäni merkkejä ja musteen kuivuttua kaadoin hiekan pois; valmiit sivut asettelin pöydälle vierekkäin ja aina väliin niitä silmäsin ennen kuin jatkoin.

Yö oli tyyni ja pilvetön. Laskin kynän ja kävin vuoteelteni, mutta nukuttua en saanut. Aamuinen levottomuus pyrki esiin, ja uni karttoi silmää. Otin kenkäni ja takkini ja lähdin ulos. Piha uhkui kosteutta. Aurinko oli laskenut mäkien taa, ja siellä täällä lauloi yölintu. En tiennyt mihin menisin, mutta astelin pihalta maantielle ja aikani sitä kuljettuani oikaisin punakukkaisten ojien ja perunapalstojen poikki, suuntasin viitaan ja siitä niitulle, jossa kukat helmeilivät kasteessa. Niitun takana nousivat viljaa keinuvat pellot sinisenä haamottavalle mäelle.

Pysähdyin ja katsoin niittua, sileää ja lakeaa kuin lampi. Sen rannassa oli koivu, raivaajien siihen jättämä; lehdet olivat korkean puun rinnoilla kuin kauhtana, kuin suuri tuoksuva nainen olisi siihen seisahdunut. Lähdin

koivua kohti, ja saavuttuani puun luo jäin nojaamaan sen valkeaan runkoon. Mikään ei häirinnyt yön rauhaa. Aamun kauhua ei ollut, ja syytös oli pois, ja yön soma ääni kuiskaili hiljaisuudessa.

Olin kuin hautakammion rauhassa. Ehkä lempeä enkeli oli jäänyt nukkumaan puun kruunuun, ja pian kuulin hänen huokauksensa. Se väikkyi ylleni, ja pääni kääntyi luoteeseen, jokin veti silmiäni sinne ja käskei ne avata. Omituinen näky, vieläkään en tiedä, syntyikö se mielesäni, vai ilmestyikö minulle kaukainen mailma, mutta kankaan ja korkean pellon harteilla oli kivinen tanner, sumu kohosi sen kyljillä. Siellä kasvoi vihreä taivaan-yrtti, loiste väritti yrtin, ja sen päärmeistä tiukkui valo, joka kirkkaana suikeroi vuoren hämärässä, ja ylimpänä häilyi heikko, ujo päivänkaari kuin olisi se ollut itse pyhä päivännousu. Mikä oli tuo tienoo ja miksi se minulle näytettiin, asuiko siellä joku ja paikkaa rakensi vai tyhjänäkö se minua odotti?

Näin liikettä; ei ollut tyhjä ilmarannan vuori, iloa ja asuntoja täysi oli jyrkkä sininen rinnus, ihmiset siellä kulkivat ja töitään toimittivat. Mutta aika ajoin, kun he toimistaan raukesivat, heidänkin silmänsä kääntyivät toisaalle, juhllisiin säteisiin ja loimuun, joka hehkui kaukaisuudessa.

Ja syvällä kaukaisuudessa oli suuri lähde, jossa neidot kylpivät, omenoita oli heidän päidensä yllä, ja kurjet ja mustat naakat nousivat lentoon lähteen reunoilta.

Lähdettä kiersi nuorten miesten joukko villien sikojen, karhujen, kameleiden ja yksisarvisten hevosten seljissä.

Joku vuorella kiinnittää katseensa tuohon lähteeseen ja kompastuu. Nousee säkkinsä olalle vääntäen, alkaa kii- vetä ja horjahtaa taas.

Eteenpäin odotuksessa ja kaipauksessa, niinkö se on myös tuossa vuorimaassa? Mikä on tähti, jota he katso- vat, entä jos sielläkin asuu kansa polttavassa kuumuu- dessa, kuivien purojen pohjalta yön kastetta särpien, palavia peltoja ja kyliä paeten, suunnaten silmänsä jon- nekin, mitä he kutsuvat lähteeksi ja autuudeksi?

Seisoin ajattomuudessa. Nämä näyt piirittivät minua, kunnes tuuli alkoi kahisuttaa lehtiä ja ruohoa ja näky- mättömät lähtivät ja himmeät äänet kuolivat aamutuu- len virtaan; riensi virinsä koillisesta ja toi uuden päivän hymisten.

Oli juhlapäivä, elokuun kaunis sunnuntai, joka sanoi: Nuku vielä, nouse sitten, me kaikki suljemme silmämme hetkeksi nyt.

1866

12 p. tammikuuta, 1866

Oli kylmä ilta, vain jokunen hetki siihen aamuun, kun Hilda lähti. Hän koputti huoneeni oveen ja sanoi, että voisi tehdä tulet, oli sytyttänyt valkean Charlottankin kammarin uuniin. Istuin pöytäni ääressä ja katsoin kuu-tamaa, joka loi valoa pihaan. Kauempana hehkui kuu-takin kirkkaampi tähti. Katsohan ulos, sanoin Hildalle, kun hän oli saanut tulen syttymään. Kerro minulle, mikä on tuo tähti, joka niin loistaa.

En tiedä, sanoi Hilda käsiään helmoihinsa pyyhkien. Rauhan tähti se on, mutta tiedätkö, ei se ole kaikkia varten. Uunissa tuli oli kiertynyt alas puiden kylkiä ja paloi täydellä liekillä. Nousin, otin pöydältä pinkan papereita ja nakkasin ne praasuun. Mitä sinä teit, Hilda hätään-tyi ja nappasi hangon käteensä ja yritti pelastaa paperit. Turha vaiva, huokasin. Eiköhän lähdetä ulos, kuukin on niin kaunis.

Odotin Hildaa pihassa, ja pian olimme tiellä. Aikamme kuljettuamme Hilda kysyi: Liekö tuo rauhan tähti sama, jonka paimenet näkivät Jeesuksen syntyessä Betlehemissä? Se tähti on syöksynyt avaruuden pimey-teen ajat sitten, sanoin. Tuo kiiltävä on Venus, rakkau-den planeetta, päivälläkin sen voi nähdä, jos osaa etsiä.

Katsohan tuonne, sanoin Hildalle ja osoitin taivaan holviin, joka paloi kirkkaana yllämme. Vuotta ennen syntymääni suorastaan satoi tähtiä, leonideiksi niitä nimettiin. Aika ajoin niitä voi nähdä tuolla leijonan pään sisäpuolella. Hilda katsoi käteni suuntaan. Hänen kasvoillaan oli punaa. Olimme päässeet tienristiin ja jäimme siihen kuin miettien, mitä tapahtuisi. Hilda siirteli jalkojaan lumessa, hänen saappaansa narahtelivat. Äkkiä hän sanoi: Mahdammeko muistaa vuosien päästä, että kävelimme täällä? En osannut vastata mitään ja kysyin: Onko sinun kylmä? Hilda nyökkäsi. Aloimme kävellä takaisin. Kulkiessamme kerroin Kuusta ja Otavan sarvesta ja muista taivaan kappaleista. Eiköhän mennä pehkuihin, sanoin kun pääsimme talolle, pakkanen kiristyy, kiitos kun lämmitit huoneen.

Seuraavana päivänä Charlotta lähetti Hildan pois. En ollut mamsellin suunnitelmasta kuullut, tajusin asian vasta kun kyytimieheksi tullut jyvätorppari Kjellin saapui tupaan ja kysyi, joko Hilda on valmis.

Muutaman sanan vaihdoimme lähdön hetkellä. Menin huoneeseeni ja ajattelin eilistä. Mitä minä olin puhunut, olinko antanut Hildalle suunvuoroa?

Tästedes sytytän uunini itse. Se naksuu ja humisee ehtooseuranani, ja minä muistelen, sillä näinä pitkinä talven iltoina on kuin en löytäisi mitään hetkistä, joissa elän. Sarkanutussa ja paksut sukat jaloissa ja mieleltäni jähmeänä palaan yhä uudelleen muistoihini ja kesään,

jolloin tänne saavuin. Siinä missä puut ja pensaat uinuvat lumiliinan peittäminä, näen lehtiä ja valoa ja liikettä, ja ajatukseni rientää läpi hyyrteisen maiseman...

Toverilleni Albert Forssellille kirjoitin pari vuotta sitten oltuani kesän täällä: ”Minä menestyn hyvin. Kulku tänne oli hauska, tie oivallinen, ja luonto täydellisen kesäinen – kuvailukseni voiman tunsin heti saapuesani vilkkaammaksi kuin koskaan ennen. Tullessamme Fanjunkarsiin komeat koivut odottivat tien oikealla puolen ja kummulla kohosi kuusikko. Vankkana seisoi torppa sisääntuloineen, oviensa päällä somat puoliympyräiset klasiakkunat. Ilolla ottivat minut vastaan mamselli Charlotta Lönnqvist ja talousapulaisensa.

Onpa minulla nyt talon eteläpäädyssä kammari ja siellä uuni, jonka edessä syksyn ja talven puhteilla istun ja uneksun. Uunin vierusseinällä on komero vaatteille, akkunattomalla seinällä sänky ja sängyn kupeella pieni yöpöytä ja pihanpuoleisen akkunan edessä kirjoitan. Tukeva on tuolini, ja uunin vieressä on kaappi tavaroille ja arkku kirjoituksilleni. Seinät ovat paperoidut, sini-kukkaiset, ja lattian lankuilla on kauniit matot. Akkunoistani näen puutarhaan ja maantielle. On talossa kaksi kammaria, keittiö ja kaksi eteistä ja sali. Puutarhassa kasvaa omenoita, karviaisia ja viinimarjoja. Navetassa on kaksi lehmää, vasikka, porsas, muutama lammas, ankoja ja kanat. Hevosen nimi on Blesa. Emäntäni tuo minulle aamuisin tuoreen, nisänlämpimän rieskan ja sillä itseäni ravitsen – sitten nousen, käyn huussissa

ja palaan huoneeseeni ja kirjoitan. Ja puolisen aikaan syömään.

Toista tämä on kuin Helsingin kylmät kortteerit, sekin pihanperän murju missä Pikku Roobertilla lähellä kasarmia elelin ja vilussa sisään haetun portööriruoan tovereitteni kanssa jaoin. Hyvin on alkanut työni, ei ole lainkaan opintoni hukkaan mennyt; Cygnaeuksen luennot ja hänen aukaisemansa tiet Shakespearen mailmaan varsin ovat minua elähyttäneet.”

Muutakin kertoilin Forssellille tuossa elokuisessa kirjeessäni, tahdoin saattaa hänelle matkaan mahdollisimman eloisan kuvan oloistani: ”Kesä tai talvi, riittää minulla seuraa. Metsästystoverini on kievarinpitäjä Manelius, ja naisia on talossa, sekös elämää sulostuttaa. Papin tyttärelle Olgalle ja pehtoorin tyttärelle Hildalle, jotka Charlottan taloudenhoidon opissa ovat, olen lukenut ruotsiksi Romeota ja Juliaa ja hiukan yritin Macbethia suomeksi, sitä Slöörin käännöstä, mutta hankala sitä oli neitien seurata, vaan itse opin silosäkeen alkeet.”

Tämänkin tapauksen hänelle kerroin: ”Hauskuudella seurasin, kuinka puna kohosi neitojen poskille, kun lausuin Romeon sanat armaalleen: Rakkaus, / mua etsimään se käski; se mulle / myös neuvot antoi, mä sille silmät soin. / En luotsi ole, mut etääl’ jos oisit / kuin meren kaukaisimman kuohuranta, / niin aavaa uhmaisin vuoks’ aarteen moisen. Heidän povensa vavahti, kun Romeo otti myrkyin ja Julia sysäsi tikarin rintaansa. Vaan

jotensakin minusta tuntuu, ettei emäntämme täysin vajaa mustankipeyttä seuruettamme katsonut, sillä jähmeät olivat hänen silmänsä, kun hän ilmestyi puutarhaan ja näki meidät vaahteran alla nauravina ja kuumisamme. Hildaa hän katsoi mykin silmin.”

Sitten jatkoin: ”Menneenä kesänä niin kuin kahtena aiempana olen käynyt Pikkalan lastaussataman lähellä kylpemässä. Nyt kun täällä vakituiseen asun, olen saanut selvän, että pyssyilleni riittää syksyiksi työtä. Siuntoolla olen erästännyt, ja monet metsät olen kolunnut tiedusteluja tehden. Torholan Hurrissa ja Hiidenvedellä olen kuullut rikkaita lintusaloja olevan, on Manelius niistä kertonut monenmoisia kaskuja. Ties minne saakka yltävät retkeni. Mutta suurin osa päivästäni kuluu kamarissa tuumiskellen ja kulkien ja pöydän ääressä kirjoitellen, ovi suljettuna. Pari viikkoa sitten löysin myrskyn ruhjoman oksan. Aikani kuluksi veistin siitä nuijan, porstuassa se riippuu nuorasta ja kolkuttimena sitä mamselli käyttää, kun tahtoo luokseni tulla.”

Pihan yllä on lumikauhtana. Seinän juurelle ja vesilaudalle on kinostunut tuiskun kangaspakka. Mieluusti istuisin täällä talvi-iltoina ystävieni seurassa. Totilasini ääressä keskustelisimme kaikesta, mitä aatokset eteemme piirtävät. Ystäviäni ikävöin. Heidän kanssaan olin opintovuoteni jakanut, myös haaveeni. Albert Forssell oli lähtenyt Heinolaan, Svanström Hyrynsalmelle saakka.

Charlotta lähetti Hildan pois. Miksi juuri nyt; tarpeetomana vai minun vuokseni... Ei kai se minusta voinut johtua? Hildaakin huomaa kaipaavani, sillä hän puhui minulle suomea ja kertomukseeni nokkeluuksia ja vihjeitä antoi.

Lumityhjä, valkea. Arkkieni edessä olen ja aina olen ollut yksin. Ei muutoin voisi olla. On minun taas saatava kiinni kesän lämmöstä ja ajatuksestani, jonka Forssellille kirjeessäni uskoin: Paljon on minulla toivoakseni saavutettavissa täällä.

17 p. maaliskuuta, 1866

Talven sydän on murtunut, vähitellen se pehmeni kevääksi. Valo herättää vanhat tunteet ja haaveet. Toverini, joiden kanssa olen viime vuodet viettänyt, unelmoivat tulevaisuudesta akatemiassa, puhuvat taistelutilaisuuksista, niihin hekin kerran osallistuvat, jos tiellänsä jatkavat. On kuin yhä kuulisin seinän takaa heidän äänensä: Polén, hänen Johdantonsa Suomen kirjallishistoriaan... Koskinen, Nuijasodan syyt ja alku... Huomatkaa, he molemmat selvisivät kunnialla, eivät latinaksi tai ruotsiksi, vaan suomen sanaa kaiut-taen!

Alkupuolen viime vuotta vielä opiskelin, mutta ei se enää maistu, tiedän sen, vaistoni on pitkään johtanut kirjoittamiseen. Vaikka on tovereitteni keskustelu täynnä innostusta, ei se kutsu. Näyttämöllä pelattavien

kappaleiden mailma senkin edestä: pian on pöydällä seuraava osotelmani, Karkurit, lähtövalmiina.

Pyöritän taas pännää sormissani ja etsin sanaa, jolla alkaisin uuden luvun siinä tärkeimmässä, kertomuksessani, josta jo nyt on tullut päätyöni. Kantautuu tuvasta puhetta ja kolinaa. Vieras antaa Charlottalle ohjeita pitoihin. Rouvan renki on pihassa ja pitelee hevosta. Ovatko Inkoosta tai muualta Siuntoosta, eivät täältä ainakaan, paluumatkalla Helsingistä tulivat sopimaan juhlista. Kun hevonen kääntää päätään korvat sujoina, muistuttaa se vanhaa, yksisilmäistä hevosta, jonka eilen hautasin Luhtaniittuun aidan taa. Katson pännää, jota musteen sotkeman paidan alta työntyvä käteni pitelee.

Nyt ovat Charlotta ja rouva siirtyneet portaitteni eteen ja jäävät siihen juttelemaan, kuulen heidät raolleen jättämästäni akkunasta. Charlotta sanoo: Torppa oli vanhempieni silmäterä, he laajensivat ja vaalivat sitä, rakensivat siihen toisen sisäänkäynnin ja porstuan, tämän josta nyt pääsee litteratöörin huoneeseen. Äänet nousevat, ja sananvaihto päättyy nauruun, ja minussa herää ärtymys, kun työni keskeytyy. Näin kävi monet kerrat, kun Salomonssonin kanssa asuessani kirjoitin seisotalani piirongin kansi alustana ja pojat ramppasivat huoneessamme, Albert ja Theodor Forssell ja muut. Pelkällä maidolla ja leivällä elelin ja yritin saada Kullervoni kuntoon, ja niinpä hermoni jatkuvasti olivat kiristetyt – keran iskin jotakuta tovereistani korvalle, kun hän kurkki ja kiusoitteli.

Vaan nyt rouva astuu rekeen, renki nytkäyttää sen liukkuun. Äkkiä sanat löytyvät yksisilmäisen hevosen suusta: ”Niin he vaelsivat, siirtyivät ulos lakeasta Sompioista ja astuivat metsän syvyyteen.”

18 p. maaliskuuta, 1866

Illalla pohdin taivaltani. Kullervo oli ensimmäinen voittoni. Sen turvin minulle syntyi nimi. Sanoivat, että minulla on toivollinen asema Suomen kirjallisuudessa. Pian voittoni jälkeen olin Kivi, en mikä hyvänsä skribentti, joka salanimen turvin lähettää runoelmia lehtiin. Sitten Suutarini vei voiton Runebergista ja Ahlqvistista. Minun nulikan ilosteleva näytelmä voitti Salamiin kuninkaat ja Säkenet, vaikka Ahlqvist minua vielä tammikuulla nimitteli liikkajalaksi ja jalkapuoleksi ja konttaajaksi, joka balletin tanssijaksi itseään tungettelee.

Yhä tunnen voitonvarmuuden, jossa kuljin kortteeriini: Olipa minulla päässäni kunnian kruunu ja tulevan varalle 2500 markkaa, joilla edistää työtäni. Vaan huono olin raha-asioitani hoitamaan, vähissä olivat pian varainmenneiden vuosien velat minua vainosivat.

Miten lyö leiville työni, aika sen näyttää. Kauan viipyi Suutaritkin mielessäni, pitkät kuut sitä kynälläni tapailin, liki kahdeksan vuotta, jos lasken mukaan haparoiivat ensi askelet. Kova työ palkitaan, sanotaan, ja minun kaksi osotelmaani ovat sen vahvistaneet. Onneakin olen tarvinnut, aivan puhdasta sattumaa, mutta myös halua

edistää suomellisuuden asiaa, sitä Snellman aina painotti, ja hän minunkin työni takana seisoo. Jos ei olisi Snellman järjestänyt kilpailua, ei olisi minulle ojennettu sievoisaa kekoa maamme markkoja, ja jos ei olisi ollut Kaarlo Bergbomia, jolta rahat lainasin Suutareitteni kustantamiseen, ei olisi koko osotelmaa niin kuin nyt. Siunaukseksi on minulle ollut Siuntookin. Täällähän, ensin Alppilassa ja nyt mamsellin hoivissa, annoin ensimmäisille töilleni viimeistellyn muodon.

Taittelen peitteen sängyn päytyyn ja nostan vaatteeni tuolille. Nuori olen, vasta kolmenkymmenen kahden, ja edessäni on monta kirjoittamisen vuotta. Ne ovat taistelutilaisuuksiani. Snellmanin sanat minut saattoivat matkaan, kun hän laski käteeni keräämänsä 30 ruplaa ja totesi: Me tarvitsemme suomeksi kirjoitettavia ylioppilaita, ja sinussa on lupaava luonnonlahja. On meillä kansallinen eepos, mutta runoutta ja draamaa tarvitsemme ja ennen kaikkea suuren kertomuksen omalla kielellämme, sitä vaatii Suomen sivistys. Muista: kirjoittaminen on keskittämistä, sisäistä merkitystä.

Nämä sanat ovat minua ohjanneet. Jos onnistuin Kullervossa ja Suutareissa, voin menestyä muuallakin, kun vain kuntoni ja viritykseni säilyy. En minä liikoja luule, parainkin tulos on vaivan takana, ja taukoamatonta vikojen ehostamista kirjoittaminen on; monta tuhatlaista hetkeä saan pöytäni ääressä ponnistaa. Viimeisintä osotelmaani, Karkureita, on kieputettu siellä ja täällä. Ovat sitä oman vaivani lisäksi parantaneet

niin Kuukauslehden väki kuin toverini maisteri Forsman, jolla käsikirja yhäkin viipyy. Mutta haaveelleni en anna periksi. Kirjailemisesta ja kuvittelemisesta tahdon itselleni toimen, se on minun kaukainen vuorenrinne maani.

1 p. huhtikuuta, 1866

Jokapäiväisyydessä unohtuvat viikot, kuukaudet ja vuodet, siihen katoavat vanhat ja uudet kodit ja kortteerit, ihmisetkin, ensin ne ovat päällekkäin kuin kasa kuteita tai toisiaan muistuttavia loimia, sitten kudonta harvenee, tiivistyy ja siihen tulee synkkä väri.

Isäni kuoli viime kuun 27. päivä, juuri kun olin saanut Karkurini takaisin Forsmanilta ja matkaan Seuralle kustantamisen päätöstä varten. Outoja päiviä ovat nämä olleet ja yöt varsin.

En ollut isää nähnyt aikapäiviin, mutta unessa hän oli luonani. Uni oli lämmin, surumielinen. Olimme kotona, isä istui tuvassa pöydän ääressä.

Isä.

Niin?

Miksi lähetitte minut Helsinkiin?

Et viihtynyt kotona, ei ollut minulla sinulle työtä tarjota.

Enempi olin lukumiehiä.

Niinpä hyvinkin, ja metsämies. Muistatkos, kun ojen sinulle syyrinkiä sormeen näyttääkseni ompelemista,

mutta sinä lähdit ulos ja tulit takaisin terri selässä. Jonkin herran sinussa myös näin, etevä olit.

Välillä kaipaen veljiäni, mutta eipä yhteytemme tiivistä ole ollut niin kuin lapsena ja nuoruudessa, emme toisiamme juuri tunne.

Niin erauvat toisistaan ihmiset kuten eläimet.

Kuin karhunpojat ja hirvet.

Omia polkujansa kukin käy, kunnes yhteen taas tulemme tuolla-puolen.

Pitkään mietin hourettani vuoteella maaten. Äiti kuoli kolme vuotta sitten vesipöhöön, lähellä joulua huonon sydämensä tähden, ja isä, nyt he molemmat ovat ikuisesti pois... Oma-tuntoni soimasi ja sanoi: Sairaan äitisi luona et käynyt, kertaakaan et mennyt katsomaan kuolevaa isääsi... Yhtä ainutta matkaa et tehnyt hänen sairastuttuaan, et vienyt hänelle haluruokaa, oma kirjoitus-työsi sinua liehtoi.

Monessa kirjeessä lupasin: Minä tunnen lääkärit, hankin hoito-ohjeet, olentosi virkoaa. Vuodenvaihteessa kirjoitin: ”Isä, olen kuullut, että olette kovin sairaalloinen. Kohta tulen teitä katsomaan, viivyn jonkin päivän tykönänne ja hankin lääkärin avun.” Lupaukseksi jäi, isä sairasti pitkään.

Mutta olihan siellä veljeni Emanuel, Raallan kartanon säntillinen luottamusmies, hän hoiteli isän asiat, toimitteli viinaa ja ruokaa ja... Isän kuolema, sehän oli luonnollinen, hän kuoli vanhuuteen, ålder, niin kuin

papereissa on syyksi luettu... Vaan saiko isä plättyjä ja väskynäsoppaa ja päälle ryypyn... Mikä esti suuntaamasta Paloolle? Eihän ehtinyt Alperttikaan Järvenpäästä, huonossa kelissä olivat tiet helmikuun lopulle saakka, ja mitä olisimme voineet tehdä...

Näissä kamppailuissa elin päiväkaudet ja tajusin: yhä lyhyempi on matkani vanhempieni luokse, lyhyempi kenties kuin aika, jonka olen täällä elänyt. Miten heidät kohtaan? Yhdessä unessa isä katsoi minua ja sanoi: Olet lähtenyt matkalle, Alexis, muista mihin olet menossa.

Minä muistin syksyn, jona olin matkannut Nurmi-järvelle, Juhanin ja Manun kaksoishäihin, joita Raallassa juhliittiin. Parin päivän päästä palasin Helsinkiin ja yritin keskittyä siihen, mikä osakseni oli uskottu; yksin tankkasin venäjää ja historiaa ja algebraa. Kun silmäni upposivat kirjaimiin ja numeroihin, veljeni rakensivat perheitään – Manu kartanon palveluksessa ja Juhani Myllymaalla. Heille syntyi lapsia, ja minä hoipuvin toivottoman hämähäryyden rajoilla haaveenani joskus tulla ylioppilaaksi. Ja sitten olin ylioppilas. Olinko silloin saanut jotain aikaan ja olinko nyt saanut sen enempää? Missä onkaan toivoni? Pudistin yltäni nämä ajatukset. Sentään on Seurassa Karurit, ja sen kohtalosta odotan tuomiota.

8 p. huhtikuuta, 1866

Finssin kievarissa, paluumatkalla Siuntoolle. Keli on huono, jään yöksi. Istun karussa huoneessa ja otan

hiukan viinaa. Huomenna on kyyti Fanjunkarsiin. Riittää tässä pohdittavaa, isän kuolema ja myös oma kohtaloni. Mahdanko viettää seuraavan talven Palooilla. Näin uskon, jos suunnitelmani toteutuvat.

Isän peijaiset pidimme. Olin ottanut viidenkymppin vipin eräältä kauppamieheltä, jotta saatoin arvokkaasti saapua juhlaan. Veljeni ja joidenkin kyläläisten kanssa laskimme isän maahan puisessa palttoossaan, ja jälestä päin joimme kahvit. Oli isällä arkkulaudat valmiina, niihin puettuna hän oli maannut aitassa viikon päivät.

Hetken aikaa oli aski avoin kotimme pihamaalla, hevosen vetämissä kieseissä. Alkoi sataa lunta, hiutaleet puto-sivat isän kasvoille sekä kärryä koristaville havuille ja katajille. Isän posket olivat kapeat ja kalpeat, kuolema oli viimeistellyt ne. En enää nähnyt häntä – minua huimasi, sillä en tiennyt mitä näin. Isä se oli eikä kuitenkaan ollut, täydellinen oli hänen ruumiinsa liikkumattomuus. Sanat, joita elävistä käytetään ja joita elävät käyttävät, eivät sopineet häneen. Erik on saanut rauhan, syvän ikilevon, niin joku sanoi, eikä se tarkoittanut mitään. Rakas isä, niin kuin olin hänelle viimeisessä kirjeessäni kirjoittanut ja niin kuin hänet muistin ja tunsin ja ajattelin kirjettäni lukemaan, isä ja isän ruumis, joka nyt oli luhistumassa itseensä, jokin railo repesi siihen, ja minua huimasi. Puhuisinpa hänelle mitä tahansa, ei se koskettaisi häntä. Katsoin isää ja tunsin, että olemassaolo kaaoksessaan astui minuun.

Hetken tunsin iloa: hän on ratkaissut kuoleman haasteen. Sitten kavahdin. Hän ei elä enää. Oliko hänen elämällään ollut tarkoitus ja missä hän oli, sitä en osannut sanoa, mutta en myöskään saanut tukahdutettua mieleni kuvia.

Surusaatossa kuljimme kirkolle, ja perille päästyämme kannoin sekaisin mielin isän veljeni kanssa sinne, mistä ei palata ja mikä kaiken mitätöi. Laskimme arkun haudata. Pappi puhui, ensi sanoikseen hän lausui nämä sanat: Katoavaisuus ei peri katoamattomuutta eikä ruumiimme koskaan peri ikuisuutta, mutta saveen on kätkeyty aarre; Erik Stenvall, jonka nyt laskemme maan poveen...

Muistin kukot ja nuket, joita rakentelin lapsena savesta lähellä jokea. Kun kukot kuivuivat, nostin ne huulilleni ja puhalsin. Jokaisesta lähti ääni. Mutta kun asetin ne hyllylle kuivumaan, ne pysyivät vaiti kuin mitkä hyvänsä esineet ja niihin repesi rakoja. Niin kuin näin kukot muistossani näin isäni kasvot arkussa, jonakin päivänä ne olisivat multaa ja savea, ja niin kuin nuket, jotka kätkimme leikkiemme kirkonmenojen päätteeksi hiekkaan, isäni kasvot kätkettiin maahan, ja madot söisivät ne. Elävimmiksi muistoiksi hänestä minulle jäisivät kuvat lapsuudesta ja unennäöt, joissa hän ilmestyy, myös ne, joissa kaikki vaikea ja sanomaton elää.

Raallassa räknäsimme Emanuelin kanssa perintömme jakoa. Hän oli pitänyt huolta isästä, hän oli myös

kirjannut kuluja ja toimittanut asioita kuoleman jälkeen, sopinut perunkirjoista. Huutokauppa pidettäisiin toukokuun alkupuolella. Vasta syksyllä, niin arvelimme, olisi vanhempiemme perinnön kaupasta valmiit paperit, Malakias Costiander ne toimittaisi meille.

Kulautan klasista ja katselen kievarihuoneen akkunasta väritöntä tietä ja peltoa, joka jo hiukan vihertää. Nyt olemme isättömiä, äidittömiä, oman onnemme varassa. Emanuel voi hyvin, Alperti ja Juhani eivät niinkään, monet ovat heillä vaivat. Kuolema sen kertoo: Ihmissessä asuu eläin ja ymmärrys, ruumis, usein parka, ja kallis sielu; hänellä on kaksi elämää elettävänä. Toinen juoksee ohi kuin keväinen virta, täynnä haluja ja kuohua, toinen on kuolematon, kuin virran ikuinen kuva. Toinen on maan päällä ja toinen taivaassa, jonne vain ajatus heikoin siivin kantaa. Ja usko, vaikkemme aivan uskoisikaan, kahdenkertaistaa meidät, luo kaipauksen ja syvän alakulon – se on pyörre. Ei ole sitä muinaisuudessa, ei edes niissä suurissa kertomuksissa, jotka Homeros laati, se on osa virtaa, jossa nyt olemme. Näinkö tarkoitettiin evankeliumin sana avaamaan meille toinen puoli ja syvyys, jota aistimme voivat vain arvailla? Onko tätä ikuisuutta varmuudella, sitä emme tiedä, ja silti ei ajatus pakene. Taivas vai Kalman maa vai ääretön kohina, joka yöllisessä koivussa käy...

Klasi tyhjenee, annan sen jäädä pöydälle ja otan vettä. Klasi kutsuu vielä muutamaan yhteiseen hetkeen. Ehdin jo ottaa pullon käteen, mutta päättän pistää sen

laukkuun. Sitten nousen, riisun takkini ja housuni ja saappaat, menen sivupöydän luo, pesen kasvoni ja käyn pitkälleni. Kohta kierähdän kyljelleni välly päälläni. Viina lämmittää vatsaa, olkityyny painuu posken alla, ja tunnen ihanan raukeuden. Saapuuko isä tänä yönä minua tervehtimään, ja jos saapuu, mitä puhumme kaikesta siitä, mitä hänelle on tapahtunut? Ehkä hän antaa minun nukkua tämän yön rauhassa. Kylmä onpi emon hiilos, isän kiuas kylmä ja silta tuossa siivoomaton.

10 p. huhtikuuta, 1866

Äskettäin Charlotta kävi huoneessani. Matkan jäljiltä kirjoituspöydälläni oli puolityhjä paloviinapullo ja klasi. Hän katsoi niitä pitkään ja virkkoi: Itse en juo, mutta on täällä viinaa tehty niin kuin monessa torpassa ja maatalossa, missä viljaa on. Isäni jäi poltosta kiinni monet kerrat ja sai sakkoja, ja oli siinä äitikin mukana. Jos pahana pidät, en tuo viinaa tänne, sanoin. Jos silloin tällöin huoneessasi otat, ei se minua haittaa, Charlotta vastasi, mutta mitään häiriötä ei saa tulla. Lupasin ja sanoin, että vaikka itse keisari kotipolttoisen laittomaksi julisti, mitään vikaa ei siinä pitäisi olla, että omaksi ilokseen ja lääkkeekseen viinoja keittää. Veroja hakee valta. Eivät herrat viisaudessaan ymmärrä, että huonostakin viljasta saadaan arvotavaraa, Charlotta vastasi. Se on pelastanut monet myös nälältä, kun on ollut mitä myydä ja tavaraksi vaihtaa. Vaan kun kaikki, mikä voidaan kieltää, kielletään taatusti, sanoin. Protokollinensa ovat virkamiehet häijyjä henkiä. Viimeisetkin pennit haetaan

vaikka lattian raosta, kunhan saadaan rahvaalta rahat pois; sepä varsin paha olisi, jos joku viinaansa myisi ja saisi tarvikkeita elämäänsä.

24 p. huhtikuuta, 1866

Aamulla kirjoitin Emanuelille. Myös Juhanille ilmoitin tahtoni perinnönjaossa – tämä asia meitä kahta nyt yhdistää, vaikka vihassa erosimme. Kolmeksi vuodeksi vähintään, enintään viideksi tahdon vuokrata kotitaloni vinttikammarin, siellä olisi minulla pakopaikka, toimitaisin huoneessa kirjallisia töitäni... Tuvan ja alikammarin voi Manu hyyrätä kenelle parhaaksi näkee. Ja jos olen varoissani määrääjän päässä, voin lunastaa koko talon itselleni. Tällä haavaa tahdon vain alikammarin soffan ja kaapit ja tuolit. Vein kirjeeni Bollakseen, josta se edelleen kulkee Raallaan.

5 p. toukokuuta, 1866

Taas lähetin kirjeen Manulle vastatakseni, kun kuulin häneltä, että kovin on tahtonut taloa tohtori Smalén. Pyysin veljeäni, että hän pitäisi huoneet vielä itsellään ja varaisi ne minulle. Syksyllä on minulla kenties varoja ne lunastaa, sillä lehtikirjoituksista on tiedossa jonkin verran tuloja, ja kenties saan niitä yhä Suutareista, myynnin mukaan, hyvän aikaa ja säännöllisesti, ja on minulla muutakin kätteni alla. Mamselli Lönnqvist on luvannut kesän päätyttyä lähteä kanssani taloa tutkimaan.